KEHYS ry Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
The Finnish NGDO Platform to the EU

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle **7.3.2018**

Kehys ry:n lausunto: HE 149/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry kiittää ulkoasiainvaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä Kanadan sekä Euroopan unionin välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen (jäljempänä CETA-sopimuksen) hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi. Lausunnossa tarkastelemme erityisesti CETA-sopimuksen johdonmukaisuutta suhteessa kansainvälisiin kestävän kehityksen tavoitteisiin ja periaatteisiin.

Kehys ry vastustaa esitettyä CETA-sopimuksen ratifiointia. Vastustaessaan CETA-sopimuksen ratifiointia Kehys ei ole yksin, vaan lukuisat eurooppalaiset ja kanadalaiset kansalaisjärjestöt suhtautuvat sopimukseen hyvin kriittisesti. Syksyllä 2016 vetoomuksen CETA-sopimuksen ratifioimista vastaan allekirjoitti yli 450 eurooppalaista ja kanadalaista järjestöä[1].

Yhteenveto lausunnon sisällöstä:

- Toisin kuin hallituksen esityksessä annetaan ymmärtää, CETA-sopimus ei ole kestävän kehityksen osalta riittävän vahva ja kunnianhimoinen. Erityisesti sopimuksen investointisuoja sisältää merkittäviä riskejä kestävän kehityksen, ympäristönsuojelun ja ihmisten hyvinvoinnin edellyttämän sääntelyn kehittämiselle.

- Vaikka CETA-sopimuksen investointisuojaa on pyritty kehittämään, sopimuksen nykyiset kirjaukset eivät poista investointisuojan tulkintaan liittyviä epävarmuustekijöitä eivätkä estä kanteiden käyttämistä poliittisen painostuksen tai sääntely-ympäristöön vaikuttamisen välineenä.

- CETA-sopimuksen sijoittajansuojaan liittyvät riskit korostuvat, jos CETA-sopimusta tullaan käyttämään mallina esimerkiksi kehitysmaiden kanssa solmittaville kauppasopimuksille.

- Vastaisuudessa EU:n vapaakauppasopimusten valmistelussa tulee huolehtia paremmin läpinäkyvyydestä, julkisuudesta sekä kansalaisyhteiskunnan kuulemisesta.

Kestävän kehityksen tulee olla kauppasopimuksen lähtökohta

Kehys ry ei jaa Euroopan komission ja hallituksen esityksen näkemystä, että CETA-sopimus ottaa huomioon kestävän kehityksen ja jopa edistää sitä. Sen sijaan **CETA-sopimukseen sisältyy erityisesti sijoittajansuojan osalta merkittäviä riskejä ja ristiriitoja suhteessa kestävän kehityksen periaatteisiin, ja sen ratifiointi voi pikemminkin haitata kestävän kehityksen edistämistä EU:ssa, Kanadassa ja globaalisti.**

CETA-sopimus sisältää luvut kaupasta ja kestävästä kehityksestä, kaupasta ja työvoimasta sekä ympäristönsuojelusta, mutta näiden lukujen tarjoaman suojan sekä sopimuksen sijoittajille tarjoaman suojan tason välillä on selkeä ero. Esimerkiksi kestävän kehityksen luvuissa mainittujen sääntöjen ja suositusten noudattamista ei varmisteta sanktioilla. Kestävää kehitystä edistävien keinojen osalta sopimustekstissä mainitaan lähinnä vapaaehtoiset yritysvastuualoitteet, mikä ei edistä sitovan ihmisoikeus-, yritysvastuu- ja kuluttajansuojalainsäädännön kehittämistä EU:n tarpeiden ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti. Sopimukseen sisältyvä vahva sijoittajansuoja ja siihen liittyvä mahdollisuus nostaa valtioita vastaan kalliita kanteita saattaa päin vastoin vähentää valtioiden halukkuutta tiukentaa ja toimeenpanna kestävää kehitystä tukevaa sääntelyä.

Eurostatin raportti kestävästä kehityksestä EU:ssa[2] toteaa, että toimet EU:n kulutuksen globaalien ympäristövaikutusten vähentämiseksi ovat riittämättömiä. Tämän asian korjaamiseksi EU:n tulee kiinnittää huomattavasti nykyistä enemmän huomiota myös kauppapolitiikkansa kestävyyteen. Todellisen “uuden ajan kauppasopimuksen” pitäisi vastata tämän päivän haasteisiin ja tunnustaa globaalit ympäristöhaasteet sekä kestävä kehityksen välttämättömyys. Jotta CETA olisi aidosti kestävää kehitystä tukeva sopimus, kestävän kehityksen ei pitäisi olla erillinen lukunsa, vaan **Agenda 2030:n kansainvälisten kestävän kehityksen tavoitteiden tulisi toimia sopimuksen lähtökohtana. Sopimukseen tulisi myös sisältyä sitovia sääntöjä ja konkreettisia mekanismeja, joiden avulla kestävän kehityksen tavoitteiden toteutuminen varmistetaan.**

Mikäli sopimus ratifioidaan, sen vaikutuksia eri kestävän kehityksen ulottuvuuksiin tulee arvioida myös voimaanastumisen jälkeen, ja mikäli kielteisiä vaikutuksia ilmenee, niihin tulee puuttua poliittisin toimin tai sopimusta muuttamalla.

Investointisuoja ei saa rajoittaa tarpeellista sääntelyä

CETA-sopimuksen ongelmallisin elementti on sen investointisuojajärjestelmä riitojenratkaisumenettelyineen. Vaikka hallituksen esityksen mukaan CETA-sopimukseen liitetty ns. tulkitseva väline varmistaa, että kansallinen sääntelyoikeus yleisen edun nimissä säilyy, niin **erillisen sijoitustuomioistuimen sisältyminen sopimukseen on mielestämme ongelmallista.** Jo yksistään sijoitustuomioistuimien olemassaolosta voi seurata, että

haasteiden uhka vähentää halukkuutta sääntelyn tiukentamiseen esimerkiksi ympäristöongelmien tai sosiaalisten haittojen ehkäisemiseksi.

CETA-sopimuksen puolestapuhujat ovat korostaneet, että Kanada on edistyksellinen kauppakumppani, jonka kanssa EU:lle tuskin tulee ongelmia. Kehys ja muut järjestöt ovat kuitenkin huolissaan siitä, että esimerkiksi Kanadan kotipaikakseen ilmoittaneet kansainväliset kaivosyhtiöt voivat hyödyntää sopimuksen sijoittajansuojaa ja uhata nostaa kanteita EU-maita vastaan esimerkiksi tilanteissa, joissa yhteiskunta haluaa puuttua kaivoksen toiminnasta aiheutuneisiin ennakoimattomiin haittoihin lupia tai säädöksiä muuttamalla. Noin puolet tunnetuista investointikannetapauksista liittyy kaivannaisalaan ja kolmasosassa globaalisti tunnetuista kaivosalan investointikanteista kanteen nostaneen sijoittajan kotipaikka on Kanada[3].

Useassa investointisuojamekanismeja käyttöön ottaneessa maissa on ajauduttu tilanteeseen, jossa kanteiden pelko on heikentänyt hallinnon halukkuutta päivittää sääntelyä. Myös CETA-sopimuksen kohdalla on riski, että tulkintaepävarmuus ja valtioille mahdollisesti lankeavat korkeat oikeudenkäyntikulut tekevät investointisuojasta poliittisen painostuskeinon. Vaikka valtioilla säilyisikin oikeus sääntelyyn, niin kanteiden ja korvausvaatimusten pelko voi johtaa sääntelyhalukkuuden vähenemiseen.

Kehys ry:n mielestä sijoitustuomioistuimeen liittyvät ongelmat ja avoimet kysymykset perustelevat tarpeen olla toistaiseksi ratifioimatta CETA-sopimusta. Mikäli kansallisten tuomioistuinten rinnalle nähdään tarpeelliseksi kehittää muita riitojenratkaisujärjestelmiä, tulisi vain sijoittajien oikeuksia turvaavien tuomioistuinten sijasta kehittää instituutioita, jotka tarjoavat myös kansalaisille, yhteisöille ja ammattiliitoille mahdollisuuden hakea ja saada oikeutta.

Globaalit vaikutukset huomioitava

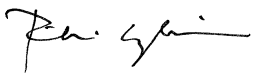
EU:n ja Kanadan välinen kauppasopimus vaikuttaa myös muihin valtioihin muun muassa kaupan siirtymisen ja sääntelyssä tapahtuvien muutosten kautta sekä mallina tuleville kauppasopimuksille. Hallituksen esityksessä ei viitata näihin globaaleihin vaikutuksiin, eikä Kehys ry:n tietoon ole tullut, että näistä vaikutuksista olisi laadittu kattavia arvioita. **Kestävää kehitystä tukevan politiikkajohdonmukaisuuden varmistamiseksi olisi kuitenkin ollut tarpeen selvittää ja varmistaa, ettei EU:n ja Kanadan välinen kauppasopimus vaikuta kielteisesti esimerkiksi EU:n ja kehitysmaiden välillä käytävään kauppaan.** Kestävän kehityksen Agenda 2030 mukaan kehitysmaille tulisi antaa lisää mahdollisuuksia kaupan käyntiin ja taloutensa kehittämiseen ja näin vähentää epätasa-arvoa köyhien ja rikkaiden maiden välillä.

Edistyksellisenä kauppasopimuksena markkinoitu CETA tulee todennäköisesti toimimaan mallina myös EU:n tuleville kauppasopimuksille. **Edellä mainitun sijoitustuomioistuinjärjestelmän ongelmat korostuvat, jos vastaavaa järjestelmää sovelletaan kehitysmaiden kanssa solmittavissa vapaakauppasopimuksissa**. Jos vauraissa EU-valtioissa pelätään mahdollisuutta tulla haastetuksi sijoitustuomioistuimeen, ongelma korostuu entisestään köyhissä maissa. On vaarana, että näissä maissa kalliin oikeudenkäynnin uhka heikentää paikallisen hallinnon halukkuutta ja mahdollisuuksia kehittää ympäristösääntelyä tai muuta kestävää kehitystä tukevaa lainsäädäntöä.

Valmistelun avoimuudessa parannettavaa

Lopuksi haluamme huomauttaa, että CETA-sopimusta koskevien neuvotteluiden alkuvaihe käytiin suljettujen ovien takana. Vaikka EU on sittemmin parantanut käytäntöjään liittyen kauppaneuvotteluiden avoimuuteen, CETA-sopimuksen neuvottelu- ja valmisteluprosessi ei ole ollut riittävän avoin, julkinen ja läpinäkyvä. Toivomme, että **EU:n kauppa- ja investointisopimusten neuvotteluissa kiinnitetään jatkossa enemmän huomiota avoimuuteen ja kansalaisyhteiskunnan kuulemiseen.**

Kunnioittavasti

Rilli Lappalainen
Pääsihteeri
Kehys ry

Lisätietoja:
Elina Mikola
Vaikuttamistyön koordinaattori
Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
elina.mikola@kehys.fi
puhelin: 046 851 5974

[1] http://www.s2bnetwork.org/european-canadian-civil-society-groups-call-rejection-ceta/
[2] Eurostat 2017: Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context (2017 edition)
[3] https://www.tni.org/en/publication/signing-away-sovereignty